

בלט דל ארטה

חגיגת השנה של יצירת המחול פולצ'ינלה מספקת הזדמנות לבחון את עולמו של יוצר להקת פרסקו יורם כרמי, המעניק פרשנות עכשווית לבלט הקלאסי

מאת
נאוה נאי
צילום
יוסי צבקר

ברור כל הזמן, ושלקוד זה לא פחות מהייעוד שלו. גם העובדה שברח מבועת משיעור הריקוד הראשון שלו בגיל 5 הייתה בכלל נחוצה כדי להפוך את סיפורו למיתולוגי יותר. "כשהייתי בן 5 החברה הכי טובה שלי במעון הייתה תמר, הבת של רינה שיינפלד שלימים הפכה לרקדנית מוכשרת. תמר הייתה עומדת על הפסנתר ורוקדת ואני עשיתי קולות של נגינה", מספר כרמי, 41, שנולד וגדל בתל אביב. מהר מאוד ביקש מהוריו ללמוד ריקוד והם שלחו אותו לחוג ריקוד. אני זוכר את המרתף שבו התקיים השיעור... 20 דקות החזקתי מעמד עד שפשוט קמתי באמצע ועזבתי. זה היה מפחיד מדי, מוזר, מלא בנות".

על הבמה עם רינה שיינפלד

20 שנה מאוחר יותר, הוא לא זכר מכל זה שום דבר. רגע לפני סיום תואר בפסיכולוגיה ומסלול מתוכנן של תואר שני בפסיכולוגיה קלינית של הילד, הוא הרגיש שמהו מאוד לא בסדר. "פתאום לפני הבחירה במקצוע חשבתי שאולי לא באמת ניסיתי אף פעם מה שאני אוהב לעשות - לרקוד. לא רציתי להתעורר בגיל 40 ולהרגיש שפספסתי אבל בגלל שידעתי שאין סיכוי שאהיה רקדן, חשבתי שאולי לפחות תהיה לי תעודת הוראה. אז הלכתי להיבחן בסמינר הקיבוצים. שאלו אותי כמה שנים אני רוקד ושיקרת. חיפשתי את הבחורה שהכי נראית כמו בלרינה וחיכיתי אותה. היא הייתה גרועה. בסוף הבחונות לקחה אותי הצידה, הרגשתי שאני חייב להגיד את האמת, וגיליתי לה שלא למדתי ריקוד מעולם. התקבלתי".

"בגיל מבוגר המון מידע עובר דרך מלים. לילד אתה מסביר באמצעות מגע, הדגמה. מבוגר יכול גם לקרוא על התנועות, לנסות לבד". וכך, כעבור שנתיים, הוא פגש שוב את מי שאולי הייתה אמורה להתחיל

יורם כרמי, יוצר להקת פרסקו, עומד ליד כיסא באמצע אולם חזרות גדול במרכז תרבות בחולון, מוקף ברקדנים מתנשפים וטפיופת רגליים. חלק מהרקדנים מרחפים באמצע האולם ומקשיבים תוך כדי קפיצה להוראותיו, אחרים מחכים בשוליים ונמתחים על הרצפה, רוחצים בתוך קרני השמש בזמן שהם מתכוונים לכרמי. תשומת הלב והשקט ששוררים בשורות רקדני הספסל מרשימים. המלים של כרמי הם כמו חבלים שנשלחים לעבר הרקדנים שלו, משתלבים בריקוד שלהם וחוזרים אליו. העיניים שלו נעוצות בתנועה שמתפתלת מולו ומדי פעם הוא יוצא אל המרחב שלהם, צולל איתם עד לדקות הקטנה ביותר של מחווה סיבובית וחוזר אל הכיסא, אל מבט הציפור. קבוצת הרקדנים מתאספת בישיבה על הרצפה סביב כרמי ומקשיבה להוראות אחרונות לפני הופעה נוספת של היצירה "פולצ'ינלה" שחוגגת בימים אלו שנה על במות סוזן דלאל, ובשאר הארץ והעולם.

משעשע לחשוב שעבור מי שזכה באינסוף תחרויות, הופיע בסין, בארצות הברית, קיבל הצעות להצטרף ללהקות באירופה וזכה לאימוץ רשמי ומימון של עיריית חולון, הכגישה הראשונה עם עולם המחול הייתה חוויה של בעתה מוחלטת ונמשכה 20 דקות ארוכות עד שהצליח למלט את נפשו.

די משעשע גם לחשוב על כך שמי שצעד בעברו במסלול בטוח ויציב ללימודי פסיכולוגיה קלינית, הולך היום ברחוב ועושה תנועות כך ש"אנשים שחושבים שאני משוגע", ואולי הם בכלל היו משתכנעים סופית שהם צודקים אם היו שומעים שהוא ניגש לאודישנים הקשים למגמת המחול בסמינר הקיבוצים, ללא כל ידע או ניסיון במחול.

אבל שנתיים בתוך לימודי המחול אליהם התקבל בניגוד גמור לכל מה שהעולם מלמד אותנו שאפשר, הוא הבין שכנראה הכל היה

שלי נפתח, נפתחה הצ'קרה של ההפקה. מאז עלו בזו אחר זו "גרעינים", "נגזרת", "לה-פמיליה" ועכשיו "פולצ'ינלה".

פיצוח קוד התנועה

פולצ'ינלה הוא בלט מפורסם של סטרווינסקי שעלה ב־1920 בהשראת מוזיקה בארוקית, עם תפאורה שעיצב פאבלו פיקאסו וכוכבי בלט עולמיים, והפך מיד ללהיט גדול. הוא נחשב לאחד הבלטים הראשונים שסימנו את התקופה הניאו-קלאסית. הסיפור עצמו הוא קומדיה דל ארטה קלאסית: פולצ'ינלה מכוער ותחמן, חרמן ותעלולן, שלוש עלמות חן מפלרטטות איתו, חברים שלהן רודפים אחריו כדי לתת לו מכות. כדי להינצל הוא נופל ומעמיד פני מת. הם חושבים שהרגו אותו ובורחים. פולצ'ינלה שם על מישוה אחר את המסכה שלו וכך קוברים אותו. באמצע ההלוויה של עצמו הוא חוזר מן המתים כדי לנקום. לבסוף הוא עוזר לשלושת החברים להתחתן עם הנשים ומתחתן עם אהובתו.

ספר קצת על הגרסה שלך לפולצ'ינלה.

"את פולצ'ינלה יצרתי בפארק, תוך כדי דיווש על האופניים שלי והקשבה לאייפוד. הרבה פעמים אני שומע מוזיקה ורואה את הריקוד והתאורה מיד. בהתחלה דרך איזה מסך ערפל, אבל כשאתה עושה החלטות, דברים נעשים מוחשיים יותר וכשאתה מגיע לסטודיו, אני כבר יודע מה אני רוצה. אני מסוגל לדמיין 7,8 גופים שעושים כל אחד משהו אחר עד למקום שבו הם מתחברים. בפולצ'ינלה הדמות היא ממזרית מאוד, יש בה הרבה אלמנטים תיאטרליים - חמדנות, גרגנות, מיניות, תעלולנות. הבלט המקורי נגמר בזה שכל המשתתפים לובשים מסיכה של פולצ'ינלה ויוצאים לרקוד ברחובות בעיני און בזה בשר אמיתי אבל פולצ'ינלה כמושג עניין אותי. אז עשיתי הפוך - במקום שכולם יהיו פולצ'ינלה, אצלי כל אחד

איתו את הדרך, אחת האמניות האורחות בסמינר - אימא של תמר - רינה שיינפלד. 20 שנה לא זכרתי כלום. רינה נכנסה לסטודיו ופתאום בבת אחת הכל חזר אלי... כולל הרגע שבו אני בורח מהשיעור שלה. פתאום הבנתי שהמשיכה שלי לריקוד תמיד הייתה שם. מנרטיב חיים נחמד וחסר כל אוזכור לריקוד, ברגע אחד הפך הנרטיב לכזה של ייעוד.

"פתאום הכל נפל למקום. הרגשתי שאולי עשיתי עיקוף בדרך אל הייעוד שלי אבל שריקוד תמיד היה מה שנולדתי לעשות". רינה שיינפלד עצמה זכרה אותו גם.

הדרך עד לבמה המשותפת עם שיינפלד הייתה כרוכה בהרבה עבודה קשה אבל גם מרופדת בניצחונות קטנים. מעודד מפרס שקיבל בכרמיאל, העיז לנסות את פסטיבל גוונים במחול בשנה הכי מיתולוגית שלו: השופטים היו מנהלי להקות כמו ברטה ימפולסקי, אוהד נהרין, משה אפרתי ועוד. כל אחד מהם הביא מומחה עולמי בתחום אמנות אחר כמו דני קרוון ונועם שריף. על הבמה כאילו התפוצצה שקית הפתעות של רקדנים מדהימים שמהווים עד היום את עמודי התווך של עולם הריקוד בישראל - רנה רו, עידית הרמן מקליפה, יובל רו ואחרים. זו גם היתה התחרות בה לא שמע שמקריאים את השם שלו כזוכה הפרס השני מכיוון שהיה עסוק בלעודד את בת הזוג שלו למחול על שהם לא זכו.

לאחר התחרות יצר את "אמולטיה" שזכתה להרבה ביקורות טובות ואת השם "פרסקו" על שם ריקוד שלו שאהב "בונקר" שבאה אחר כך יצרה הרבה רעש ובחזרה הגנרלית של "נשל", שיצר בעקבות מות אמו מסרטן, כבר צלצל הטלפון והוא התבשר שזכה לאימא מאמצת מקצועית, עיריית חולון בחרה לאמץ אותו מתוך 7 להקות אחרות, והיום פרסקו היא להקת הבית של חולון. "מהרגע שקיום הלהקה הובטח", אומר כרמי, "מעין היצירותיות

והמודרנית, הרקדנים שלהם מגוונים, משכילים ומסוגלים לעשות לא רק את מה שהם הביאו מהבית."

איך היית מאפיין את הריקוד שלך?

"אין כמעט בארץ מה שאנחנו עושים. אני לא מכחד מטכניקה. רוב היוצרים שאני מכיר, למשל יסמין גודר שהיא גאונה - מחפשת רק את התנועה שלה. הסגנון שאני עובד בו מתכתב בצורה ברורה עם הבאלט הקלאסי והניאו-קלאסי, ולוקח אותו למקומות יותר עכשוויים בשילוב עם תנועה אישית של הרקדן."

ומה התוכניות לעתיד?

"יש שתי תוכניות: אחת, בשיתוף עם אורי מורג שהוא אמן תאורה - יצירה בשם "איש, אישה, זרות זר" שעוסקת בחייהן המיוסרים והאישיים של לאה גולדברג, תרצה אתר ויונה וולך. זה יהיה שילוב של תאורה, הקרנות וידאו, תיאטרון בובות, מחול ותיאטרון רגיל. בכורה בפסטיבל ישראל."

"הדבר השני הוא עבודה חדשה שעדיין אין לה שם. התחלנו לעבוד עליה לפני שבועיים. אני מנסה לפצח בה קוד מתמטי של תנועה. אני משתמש במוזיקת בארוק ובטקסטים מתוך סרטים בשפות זרות שרק מדברים אותם. זו רק נקודת התחלה, זה יכול להגיע לשכנים וגורים. אין לי מושג, זה הכיף - לחפש."

מהרקדנים הוא אספקט אחר שלו: יש את הראוותנים, הגאווותנים, החשקנים וכו'. זה מתכתב עם הבלט הניאו-קלאסי כי אני מכבד מסורת אבל נותן למוזיקה השמימית טוויסט, מראה את הלכלוך מלמטה, כאילו מתורבת אבל מיני ובוגדני. הסיפורים שרואים על הבמה הם די מצחיקים, אפשר להזדהות אתם."

הבכורה בישראל היתה בדצמבר 2007 וקיבלה ביקורות מצוינות, ומאו פול'צינלה מסרב להיעלם. פרסקו נדד עם פול'צינלה לסין ורומניה. "בסין היה מוזר לעשות את פול'צינלה", אומר כרמי, "הם לא מבינים אבסטרקט. הם רגילים שכשיש שקט הם מוחאים כפיים. ביצירה יש דקה וחצי של שקט שבה הרקדנים רוקדים. הם מחאו כפיים. במשך ההופעה הם לא הפסיקו לדבר ולצלם. שאלנו בסוף למה, וענו לנו שהם מסבירים אחד לשני."

אולי הם דיברו על אספקטים אחרים של המופע: התלבושות שעיצב מאור צבר מרהיבות - מעין שתי וערב ארוג בצבעים עזים שמוסיף נופך סוריאליסטי ופראי לפאר ולדקדנס. התאורה היא כמעט דמות בפני עצמה - קפריזית, מפתיעה, מצחיקה מרהיבה וקולנועית ממש - חלקים שונים של הבמה מוארים לסירוגין בריבועים, כמו מצמוץ, כמו פריים של סרט.

מה משפיע עליך?

"חיות. יש להן תנועות נורא מפתיעות, כמו להקת דגים שפתאום משנה כיוון בצורה שבני אדם לא יכולים לעשות. או חרקים שיש להם המון מפרקים. קומיקס מאוד משפיע עלי כי אין לו מגבלות. מוזיקה מכל סוג, אוהב מאוד קלאסי ובאך. אמנים עכשוויים שמרגשים אותי הם ארבו פראט, מלחין אסטוני, הכוריאוגרף מאץ אק משבדיה. אין ספק שפינה באוש וביל פורסיית מבינים את המכניקה של הגוף, יש להם תפיסה מוזיקלית ותפיסת חלל פנימי וחיצוני יוצאת דופן ומרתקת. הם לא התרחקו מהטכניקה הקלאסית